

Ibn Fadlan om vikingernes (ar-rus') skikke, ca. 922

Kildeintroduktion:

Et af de ældste vikingeportrætter stammer fra den arabiske diplomat og rejsende Ibn Fadlan. Han var medlem af en delegation, der i 921-922 blev sendt fra kalifatets hovedstad i Bagdad til Volgaområdet i det nuværende Rusland. Efter hans hjemkomst nedfældede Ibn Fadlan sine oplevelser, hvor blandt andet mødet med et folk han kalder "Rus" havde gjort særligt indtryk. Dette folk var formentlig nordiske vikinger på handelsrejse ved Volga.

I malende og underholdende vendinger beskriver Ibn Fadlan de, i hans øjne, mærkværdige vikinger, og han bidrager med værdifulde kulturelle oplysninger, som ofte ikke er til stede i de kristne kilders beskrivelser af vikingerne. Vikingerne beskrives som usofistikerede, vulgære og uhygiejniske. De har tatoveringer fra hals til fingernegle, de har en meget frivol omgang med hinanden, og deres personlige hygiejne er nærmest ikke-eksisterende.

Ibn Fadlan giver også en udførlig beskrivelse af vikingernes begravelsesritualer med menneskeofringer og ligbrændinger på skibene. Ibn Fadlans tekst er fundet i andre forfatteres overleveringer, men i 1923 fandt man en afskrift af Ibn Fadlans eget originale manuskript i Iran.

Jeg så ar-Rusiya[1], da de var kommet dertil på deres handelsrejser og havde slået sig ned ved floden Atul[2]. Ikke har jeg set folk med mere fuldkommen legemsbygning end dem. De er [høje] som daddelpalmer og rødmossede. De bærer ikke qurtaqer[3] og heller ikke kaftaner[4]. Men deres mænd bærer en klædning, som dækker den ene halvdel af kroppen, mens den ene hånd stikker frit ud af den.

Hver af dem har en økse og et sværd og en kniv, og han skiller sig aldrig fra noget af det, vi har nævnt. Deres sværd er brede og flade og riflede og efter frankisk mønster. Fra fingerspids til hals har hver af dem en samling træer, figurer og lignende.[5]

Hver af deres kvinder har på sit bryst en beholder som er bundet fast og er af jern, af sølv, af kobber eller af guld, alt efter størrelsen og værdien af mandens formue. På hver beholder er der en ring, i hvilken der er en kniv, som også er bundet fast på brystet. Om halsen har de halsringe af guld og sølv. For når manden er ejer af ti tusinde dirhemer[6] laver han en halsring til sin hustru. Når han har tyve tusinde dirhemer, laver han to halsringe. Og på den måde får hustruen en ny halsring for hver titusinde dirhemer, som manden øger sin formue med. Således har en enkelt af dem ofte mange halsringe om halsen. Det bedste smykke er den grønne glasperle af sand, som er på skibene. De strækker sig meget vidt for at få fat på dem, køber en perle for en dirhem og binder perlerne sammen til halsbånd til deres kvinder.

De er de mest skidne af Guds skabninger. De gør sig ikke rene efter [at have udtømt] ekskrementerne og ikke efter at have ladet vandet, og de vasker sig ikke efter sædudtømming. De vasker heller ikke deres hænder efter måltidet. Ja, de er som vildfarne æsler. De kommer fra deres land, og lægger deres skibe til langs Atul, som er en stor flod og bygger på dens bred store huse af træ. I et hus samler de sig ti eller tyve personer, eller færre eller flere. Hver af dem har en bænk som han sidder på, og sammen med ham sidder de smukke piger[7], som er bestemt for købmændene. Og han har omgang med sin pige, mens hans kammerater ser ham. Ofte hænder det, at de alle er i gang med dette, den ene for øjnene af den anden, og der kommer en købmand for at købe en pige af en af dem. Han møder ham så, mens han har samleje med hende, og han lader hende ikke være, førend han har nået sin hensigt.

De er nødt til at vaske deres ansigter og hoveder hver dag i vand, som er så skident og urent, som det er muligt. Det foregår således: Pigen kommer hver morgen tidligt og har et stort fad vand med. Dette rækker hun til sin herre og så vasker han sine hænder, ansigt og hår deri, han både vasker det og kæmmer det i karret. Derpå snyder han næsen og spytter i det. Der bliver ikke noget skidt tilbage, som han ikke får med i vandet. Når han så er færdig med hvad der er nødvendigt, bærer pigen karret til hans sidemand, og han gør det samme som kammeraten har gjort. Hun holder ikke op med at bære det fra den ene til den anden, førend hun har ladet det gå på omgang til alle, som er i huset, idet hver af dem snyder næsen, spytter og vasker sit ansigt og hår deri.

Så snart deres skibe var kommet til ankerpladsen gik hver af dem i land, havde brød, kød, løg, mælk, nabid[8] med sig og gik hen til en høj træstøtte med et ansigt som ser ud som et menneskeansigt. Rundt omkring den er der små figurer, og bag disse figurer høje træstøtter, som er sat ned i jorden. Han går så hen til den store figur, kaster sig på jorden og siger: "O min Herre, jeg er kommet langvejs fra med så og så mange piger - her opregner han alle de varer han har taget med - jeg kommer nu til dig med denne offergave." Derpå lægger han det han har med sig foran træstøtten. "Jeg ønsker, at du skaffer mig en købmand som har mange dinarer og dirhemer, og som køber af mig således som jeg ønsker, og som ikke siger mig imod." Så går han væk. Og hvis handelen går trægt for ham, og tiden trækker ud, går han tilbage med yderligere en eller to offergaver. Bliver hans forehavende vanskeligt, bærer han en offergave til hver af de små figurer og ber dem om forbøn, idet han siger: "Disse er vor Herres hustruer, døtre og sønner." Så bønfalder han længe den ene figur efter den anden, idet han beder til den og vil have den til at gå i forbøn for sig og ydmyger sig for den. Ofte går handelen let for ham, så han får salg i stand. Da siger han: "Min Herre har opfyldt mit behov, nu er det min pligt at gengælde ham." Så går han hen til nogle få eller noget kvæg og dræber det. Noget af kødet giver han som almisse. Resten bærer han hen og kaster det mellem den store træstøtte og de små, som er rundt om den. Hovedet af kvæget og fårene hænger han på den træstøtte, som er sat ned i jorden. Og når det bliver nat, kommer hundene og æder det hele. Han som har udført dette siger da: "Visselig har min Herre behag for mig og har spist min offergave."

Hvis en af dem bliver syg, slår de et telt op for ham et stykke borte. I det lægger de ham og lader ham få noget brød og vand med sig. Men de kommer ham ikke nær og snakker heller ikke med ham. Ja, de besøger ham ikke engang i hele den tid han er syg, især ikke hvis han er en ubetydelig mand eller en træ. Når han bliver rask og står op, går han tilbage til dem. Og hvis han dør, brænder de ham. Men hvis han er en træ, overlader de ham til sig selv, så hundene og rovfuglene æder ham. Når de griber en tyv eller en røver går de med ham til et højt og tykt træ, binder et solidt reb rundt om halsen på ham og hænger ham op i det, hvor han bliver, til han bliver revet sønder af vind og vejr.

Det blev hele tiden fortalt mig, at de, når deres høvdinge døde, foretog sig ting, hvoraf [lig-]brændingen var den mindst interessante. Jeg var derfor meget interesseret i at få rede på dette. Så hørte jeg en dag, at en af deres ansete mænd var død. De lagde ham da i graven og dækkede den over ham i 10 dage til de var færdige med at tilskære og sy hans klæder. Det foregår på denne måde: til den fattige laver de et lille skib og lægger ham i det og brænder det. Men når det gælder den rige, så samler de hans formue sammen og deler den i tre dele, en tredjedel går til hans familie, for en tredjedel laver de klæder til ham, og for en tredjedel laver de nabid, som de drikker den dag hans trælkvind dræber sig selv og bliver brændt sammen med sin herre. De er nemlig helt forfaldne til nabid, idet de drikker den nat og dag. Ofte er en af dem død med bægeret i hånden. Når en af deres høvdinge er død, siger hans familie til hans trælkvinder og tjenere: "Hvem af jer vil dø sammen med ham?" Da siger en af dem: "Jeg." Og når vedkommende har sagt det, er han nødt til det, idet det ikke står ham frit for at unddrage sig dette. Hvis han ville det, ville man ikke tillade det. De fleste som gør dette er trælkvinderne.

Da så den mand som jeg har nævnt ovenfor døde, sagde de til hans trælkvinder: "Hvem vil dø sammen med ham?" En af dem sagde: "Jeg." De gav så to trælkvinder til opgave at passe på hende og være sammen med hende hvor hun end gik, så de tilmed ofte vaskede hendes fødder med deres hænder. De begyndte så at tage sig af hans sager, at skære hans klæder til og gøre alt det i stand som var nødvendigt, mens trælkvinden hver dag drak og sang i en glæde som foregav at varsle en kommende lykke.

Da så den dag kom da han og hans trælkvindes skulle brændes, gik jeg til floden, hvor hans skib lå. Dette var trukket op på land, og der var forberedt fire støtter af birk og andet træ til det. Endvidere var der rundt om det konstrueret noget, der lignede store lagerbygninger af træ. Så blev skibet trukket hen og placeret oven på det nævnte træværk. Og folk begyndte at gå frem og tilbage og snakke sammen på et sprog, som jeg ikke forstod, mens den døde endnu lå i sin grav, da de ikke havde taget ham ud af den. Så kom de med en bænk, satte den på skibet og dækkede den til med tæpper af byzantinsk dibag^[9] og med puder af byzantinsk dibag.

Derpå kom en gammel kvinde som de kalder dødsenglen, og bredte de tæpper vi har nævnt ud over bænken. Hun stod for syningen af klæderne og anbringelsen [af liget]. Hende er det også som dræber pigerne. Jeg så at hun var en gammel kæmpekvinde, tyk og dyster af udseende. Da de kom til hans grav, tog de jorden væk fra træværket, og tog også træværket væk. Så tog de ham ud af de klæder han var død i. Jeg så, at han var blevet sort på grund af kulden i landet. Med ham i graven havde de lagt hans nabid, frugt og en tanbura^[10]. Og alt dette tog de ud. Den døde stank mærkeligt nok ikke, og ikke andet end hudfarven havde forandret sig på ham. Så iførte de ham bukser, yderbukser, støvler, qurtaq og kaftan af dibag med guldknapper, på hans hoved satte de en hue af dibag med zobelpels^[11] og bar ham ind i det telt som stod på skibet, hvor de satte ham på tæppet og støttede ham mod puderne. Så kom de med nabid, frugt og vellugtende planter, som de lagde ved siden af ham. Videre kom de med brød, kød og løg, som de kastede foran ham. Så kom de med en hund, skar den i to halvdele og kastede den i skibet. Derpå kom de med alle hans våben og lagde dem ved siden af ham. Så tog de to heste og lod dem løbe til de svedte. Derpå huggede de dem i stykker med sværdet og kastede kødet i skibet. På samme måde kom de med to køer. Også dem huggede de i stykker og kastede dem i skibet. Så kom de med en hane og en høne, dræbte dem og kastede dem i skibet. Trælkvinden, som ønskede at blive dræbt, gik imens frem og tilbage; hun trådte ind i det ene efter det andet af deres telte og teltets herre havde omgang med hende idet han sagde: "Sig til din herre: Dette har jeg kun gjort af kærlighed til dig."

Da det var blevet fredag eftermiddag, tog de trælkvinden hen til noget, de havde lavet ligesom en dørkarm. Så satte hun sine ben på mændenes håndflader og kom så højt op at hun ragede op over dørkarmen, og sagde noget på et sprog hun talte. Derpå lod de hende komme ned; men så løftede de hende op endnu en gang, og hun gjorde som hun havde gjort første gang. Derpå lod de hende komme ned, og løftede hende op for tredje gang, og hun gjorde som hun havde gjort de to første gange. Så rakte de hende en høne, og hun skar hovedet af den og kastede det; de tog hønen og kastede den i skibet.

Jeg spurgte da tolken om det hun gjorde. Han svarede: "Den første gang de løftede hende op, sagde hun: Se der! Jeg ser min far og min mor. Den anden gang sagde hun: Se der! Jeg ser alle mine døde slægtninge sidde. Den tredje gang sagde hun: Se der! Jeg ser min herre sidde i paradiset og paradiset er smukt og grønt og sammen med ham er mænd og unge [tjenere]; han kalder på mig. Lad mig så gå til ham." Så gik de ned til skibet med hende. Hun tog så to armbånd af, som hun havde på, og gav dem til den gamle kone som kaldes dødsenglen, og som var den som skulle dræbe hende. Så tog hun to ankelringe af, som hun havde på, og gav dem til den gamle kone som kaldes dødsenglen, [og som var en af døtrene] til den kvinde som var kendt under navnet dødsenglen. Derpå førte de hende op til skibet, men lod hende ikke komme ind i teltet. Så kom mændene og medbragte skjolde og træstave og rakte hende et bæger med nabid. Hun sang over det og drak det ud. Tolken sagde da til mig: "Med dette tager hun nu afsked med sine veninder." Derpå blev der rakt hende endnu et bæger. Hun tog det og trak sangen længe ud; men den gamle kone skyndede på hende for at få hende til at gå ind i teltet, hvor hendes herre var. Da så jeg på hende, og hun så helt forvirret ud. Hun ville gå ind i teltet og stak sit hoved mellem det og skibet^[12]. Da tog konen hendes hoved og fik det ind i teltet, og selv gik konen med hende ind. Mændene begyndte da at slå med træstavene på skjoldene, for at lyden af hendes skrig ikke skulle høres, så de andre piger blev skræmte og ikke ville søge døden sammen med deres herrer. Så gik seks mænd ind i teltet og alle sammen havde omgang med pigen. Derpå lagde de hende ved siden af hendes døde herre. To holdt hendes ben og to hendes hænder. Og den kone som kaldes dødsenglen lagde et reb rundt om halsen på hende og rakte det til to mænd, for at de skulle trække i det. Så gik hun hen med en dolk med bredt blad og gav sig til at stikke den ind og ud mellem ribbenene på pigen, mens de to mænd kvalte hende med rebet og hun døde.

Derpå kom den der var nærmest i slægt med den døde til stede. Han tog et træstykke og satte ild på det. Så gik han baglæns med ryggen mod skibet og ansigtet mod folket, idet han holdt træstykket i den ene hånd, mens den anden hånd hvilede på bagen; og han var nøgen. Således blev der sat ild på det træ, som de havde lagt til rette under skibet, efter at de havde lagt den trælkvinde de havde dræbt ved siden af hendes herre. Så kom folk til stede med træ og ved; hver medbragte et træstykke med ild i spidsen. Det kastede han så på det træ^[13], så ilden tog fat i træet dernæst i skibet, så i teltet og manden og trælkvinden og alt som var i [skibet]. En stærk og kraftig vind blæste derpå op så flammen blev kraftigere, og ilden blussede endnu mere op.

Ved siden af mig stod en mand fra ar-Rus, og jeg hørte ham tale med tolken som var sammen med ham. Jeg spurgte ham da om, hvad han sagde til ham. Han svarede: "Han sagde: I arabere er dumme." - Jeg spurgte: "Hvorfor det?" Han svarede: "Jo, I går hen til den som I elsker og ærer mest af mennesker og kaster ham i jorden, og jorden og krybdyrene og ormene fortærer ham. Vi derimod brænder ham op på et øjeblik, så han går til paradiset i samme øjeblik." Så slog han en skoggerlatter op. Da jeg så spurgte om dette sagde han: "Hans herre har af kærlighed til ham sendt vinden, så den opsluger ham på en time." Og der var virkelig ikke gået en time før skibet og veddet og trælkvinden og herren var blevet til aske og så til askestøv! Derpå byggede de på det sted, hvor skibet, som de havde trukket op af elven havde stået, noget som lignede en rund høj. Midt på den rejste de en stor træstøtte af birk. På den skrev de mandens navn og navnet på russerkongen, og så gik de væk.

Det er skik hos kongen over ar-Rus, at der sammen med ham på borgen er fire hundrede mand [udvalgt] blandt heltene i hans følge og blandt hans pålidelige mænd. De dør sammen med ham og lader sig dræbe for ham. Hver af disse har en trælkvinde, som varter ham op, vasker hans hoved og sætter det frem for ham, som han skal spise og drikke, og en anden trælkvinde, som han sover med. Disse fire hundrede sidder neden for tronen, og den trone er stor og prydet med kostbare ædelsten. Sammen med ham på tronen sidder fyrrer trælkvinder, som er bestemt for hans seng. Og ofte har han omgang med en af dem i nærvær af sine fæller, dem vi har omtalt. Han stiger ikke ned fra sin trone. Når han vil forrette sin nødtørft gør han det i et bækken. Og når han vil ud og ride, trækker en hans hest hen til tronen, og så sætter han sig over på den. Vil han af hesten, trækker en den så nær, at han kan stå af. Han har en stedfortræder^[14] som fører hærene, kriger med fjenderne og repræsenterer ham over for hans undersåtter.

^[1] Begrebet ar-rus eller rus findes i en række samtidige arabiske kilder. Betegnelsen betyder formentlig nordiske vikinger.

^[2] Atul: Volga.

^[3] Qurtaq: arabisk klædningsstykke.

^[4] Kaftan: arabisk klædningsstykke.

^[5] Formentlig tatoveringer.

^[6] Dirhem: arabisk sølv mønt.

^[7] Trælkvinder.

^[8] Nabit: arabisk rusdrik, her hentydes måske til øl/mjød.

^[9] Dibag: et silkestof.

^[10] Tanbura: et musikinstrument.

^[11] Zobel: et rovdyr af mårfamilien.

[12] Meningen usikker.

[13] Som lå under skibet.

[14] Kalif.

Kilde: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/ibn-fadlan-om-vikingernes-ar-rus-skikke-ca-922/>